

Ferdo
Godina

Nada, vrni se

(Odlomek iz romana)

»Prišel bom domov, brž ko bom dobil dopust. Ubil bom najprej tebe, potem pa Rudija. Oba se pripravita.«

Tako je pisal Mirko Kreslin iz Iraka svoji ženi Nadi. V vsaki besedi je čutila, da ve vse. Kako daleč pa bo v resnici šel, si ni mogla predstavljati. Ko je prišel na dopust, je ponavadi nikoli ni pozabil dregniti* s tem, naj se pazi, če ne bo dobra. Ona se je temu vedno samo na-

smehnila, čeprav bi Mirko že prej imel vzrok, da ji piše tako ostro pismo, a za tisto ni zvedel. In ker je bila Nada prepričana, da tistega tudi nikoli ne bo zvedel, se ji je zdelo tako, kakor da se ni nikoli nič zgodilo.

Kako bi vzkipel, če bi vedel, da je nekoč spravljal stari strini Trezi na hlev seno. Pomagal ji je Kolenkov Milan, ki je pred enim ali dvema letoma končal osnovno šolo, velik pa je že bil skoraj dva metra. Milan je metal z voza seno na hlev, ona pa ga je odnašala in ga phala** za trame. Nada je opazila, kako jo je fant rad skrivaj z očmi požiral in je bil vznemirjen, če sta kaj spregovorila. Sena ni zadolela*** sproti odnašati, ker je bil Milan močan in hiter. Zato je fant stopil na lestev in zlezal na hlev. Na pol tema na hlevu in opojen zrak po senu sta mu čez nekaj časa, ko sta phala seno in se tu in tam z rokami ali s telesom drug drugega dotaknila, vlila toliko poguma, da je Nado brez besede podrl na seno. Ob tem Nada ni pokazala odpora. Zdelo se je, kakor da se je moralo to zgoditi in da ni mogel ob taki vabljeni priliki storiti drugega, kakor da ji je segel pod krilo. Norček mladi, kako pa naj bi to storil, če ne molče, saj vse to razume tudi brez besed. Nada se spet ni upirala. Še zaželela si je tega v tej temi, na svežem senu, ki jo je od nekdaj seksualno dražilo. Milan pa je naenkrat odnehal, kakor da bi šele sedaj dojel, kaj počne. Pod krilom ni vedel pod milim bogom kaj početi in si ni upal dalje ničesar raziskovati. Čeprav si je Nada močno želela potešenja, leta so ji v tem oziru brezplodno minevala, vendar fantu ni

* dregniti – zboosti, oponesti

** phati – tlačiti

*** zadoleti – uspjeti

hotela pomagati iz zadrege. Pozneje, ko je v spominu premlevala ta dogodek, posebno ob večerih ali ponoči, ko je pogrešala moške moči, ji je bilo žal, da sama ni napravila koraka naprej. Lahko bi, saj je bila nekaj let starejša od njega, poročena, bolj izkušena. Samo malo bi fantu lahko pomagala, pa bi premostila njegovo zadrego. Tako pa je tisto minilo naglo, kakor se je začelo. Začela sta potem oba phati seno za tramove s tako naglico, kakor če bi ga hotela rešiti pred bližajočo se nevihto ali pred požarom. Oba sta se skušala obnašati tako, kakor da se ne bi bilo nič zgodilo.

To je bil prvi tak greh, zaradi katerega Mirko ne bi bil ravnodušen, ko bi prišel domov na dopust; ne do Milana in ne do Nade. A Nada je vedela, da Mirko ne bo nikoli zvedel, saj bo Milan o svoji sramoti molčal.

Drugi greh je bil hujši. Zgodil se je, ko je lani v jeseni Peterecu vozila s traktorjem drva iz šume; seveda za plačo. Ko sta nakladala jelše na prikolico, je Peterec neprestano namigoval, da bi šla med grmovje, saj v šumi ni nikogar. Prepričan je bil, da je Nada, ki ima moža tako daleč in ki prihaja domov poredko, tega željna. Nagovarjal jo je nerodno, ker je bil nervozen. Na hipe se mu je beseda pretrgala, dokler Nada res ni privolila. Peterec ni bil lep možki, bolj majhen kot velik, imel pa je v sebi neko toplino, ki je Nadi ugajala. Šla sta med bezgovo in robidovo grmovje, pokrito z rumenim listjem, ki še ni začelo odpadati. Peterec si je slekel suknjič in ga v stiski razprostrl po gozdni travi.

Kako je bilo Nadi žal, da je privolila. Peterec se je namreč naglo zadovoljil, vstal, si zapel hlače in bi se najraje po zraku vrnil k traktorju in naklajeni prikolici. Na Nado se ni nič oziral. Potem je sedel k njej na traktor in jo je ves čas do doma prosil, naj o tem ne bi nikomur povedala, da ne bo zvedela Peterecova žena.

Čeprav je imela Nada dosti prilik, sta bila to edina greha. V resnici pa niti z Milanom niti s Peterecem ni imela za kak prestopok. In če Mirko za to ne bo vedel, bo prav tako, kakor da se nikoli ne bi bilo nič zgodilo. Ko je prišel Mirko po teh dogodkih na dopust, se je samo nasmehnila, ko jo je vkresnil s tisto grožnjo, naj bo dobra.

Z zadnjim Mirkovim pismom pa je postala stvar čisto drugačna. Zdelo se ji je, da ne more o svojem grehu ne pred njim ne pred svetom ničesar skriti.

Ne bo je ubil, o tem je bila prepričana. Vendar jo je njegovo odkritje tako zbegalo in pretreslo, da ni vedela, kaj naj ukrene. Lahko je reči 'ubil te bom', a to niso mačje solze. Hudo pa bo, ko bo prišel, to lahko pričakuje. Naenkrat ji je postal svet silno majhen. Ni se imela nikamor zateči, kjer bi se počutila varno, saj so v tem času ljudje v vasi že vedeli, kaj je pisal.

Ko je namreč Mirko v Iraku prejel pismo, ki je bilo brez podpisa in v katerem mu je nekdo mirno in natanko opisal, kar je že precej časa počela doma Nada, je postal divji in je pred ljudmi, med katerimi so bili nekateri tudi iz domače vasi Orlovščeka, zagrozil, da bo oba ubil: Nado in Rudija.

V prvem hipu bi najbrž res oba spravil s sveta. Zbadanje njegove

okolice, ki je bilo v zadnjih časih pogosto, mu je še huje zaživel v zavesti. Imeli so vzrok, da so ga dražili*. Med najbolj strupenimi so bili tisti iz domače vasi. Ko je kupil tranzistor – kupoval je vsako stvar najlepšo in najboljšo – so letele puščice, kako je prav, da je tranzistor kupil, ker Nada zna ob muziki uživati. Najrajši bi tresnil takega posranca po glavi, da bi si Nado in tranzistor za zmeraj zapomnil. Ko je pošiljal domov denar, so z ironijo kresali šale o tem, naj ga le pošilja, ker Nada denar potrebuje. Res da so zbadali tudi druge poročene moške, a Mirku se je zdelo, da so do njega najbolj strupeni. Ta strup se mu je zajedel v dušo, dokler se končno ob anonimnem pismu ni sprostil in izbruhnil groznjo, da bodo padale glave.

Bolj kakor delo na žgočem soncu v Iraku je bil za naše ljudi strašen prosti čas, ko niso delali. Nočni, samotni mir je še posebno stiskal duše, ki so brez izjeme hlepele nazaj k svojim, nazaj k rekam, k travi, k našemu drevju z visokimi, bogatimi krošnjami, k črni prsti. Delo je kljub satanski puščavski vročini nekako sproščalo, najhujši pa je bil prosti čas, ko je človek moral razmišljati. Razmišljal je ali z bridkostjo ali s škodoželjnostjo, toda razmišljati je moral. Iskali so takrat vzroke, da bi se med seboj žrli in vsaka kost, ki so jo prejeli od doma, je bila za to najboljša prilika. Kdo ne bi v takem razpoloženju brez pomisleka nezvesto ženo pribil na križ. Samo svetnik bi ji prisodil milejšo kazen.

Nada je le preveč rožnato gledala na bodočnost, saj najhujšega ni pričakovala. Modrost ljudi pa je šla globlje. Sklepali so, da se iz preteklosti da mnogokrat najlažje dokopati do resnice. Sklepali so z neko posebno logiko, ki tiči v ljudeh, a jo sivina vsakdanjega življenja ponavadi prekrije. Zdaj so jo pri Mirku odkopali. Kdo ve, kdo jo je prvi odkopal. Mogoče so jo po neki čudni naravni zakonitosti odkrili vaščani Orlovščka vsi naenkrat. Tudi to je možno. Menili so namreč, da se z Nado le lahko zgodi najhujše, tako kakor je bilo v pismu zapisano. Zakaj? Tudi Mirkov oče je bil namreč grozovit čemerjak**, ki mu ni bilo v sramoto, da je kadarkoli razgnal družino. Kolikokrat so morali žena in otroci pred njim ponoči bežati; včasih bosu po snegu. Tudi Mirko je še kot otrok bežal. Vidiš, ljudje na to niso pozabili in so bili prepričani, da se z Nado ne bo dobro končalo.

Ko je Mirko prišel domov na svoj napovedani dopust, se je izkazalo, da so ljudje imeli prav. Ne da bi se kaj dogovarjali, so oprezali, kaj se bo zgodilo. Ne bi si želeli, da bi bilo kaj posebno hudega, saj je bila Nada priljubljena. Če ne drug, je ona marsikaterega zvozila iz težav s svojo mehanizacijo.

Ko je prišel Mirko domov, so se pri Kreslinovih prikletna vrata s treskom zaprla. Ključ v njih je zašklepetal. Začenja se. Sosedje so ob oknih in plotovih bili na preži.

Kreslinova hiša se je za čas pogreznila v grozeč mir. Mirko je najprej obema otrokoma, Bojanu in Angelci, zapovedal, naj ostaneta v kuhinji, Nada pa je morala iti v dnevno sobo. Molče je stopal za njo. Ona je neslišno

* dražiti – jeziti

** čemerjak – jeznoritež, surovež

hodila pred njim v copatih, on pa je obut trdo stopal za njo. Vrata je za seboj zaprl in jih zaklenil. Nada je obstala z nekam povešenimi ramami sredi sobe in gledala v tla. Obrnjena je bila vstran od njega, saj se ga ni upala pogledati.

Iz hiše so nato prodrli Nadini kriki: »Ubil me bo, na pomoč!«

Moški in ženske so tekli h Kreslinovim. Nastala je zmeda. Ženske so začele same od sebe ponavljati za Nado:

»Ubil jo bo, na pomoč!«

Vse, kar je bilo pri Kreslinovi dvonadstropni hiši, je bilo močno in solidno. Ne samo tranzistor ali velik televizijski aparat z znamko Telefunken, bila so močna in solidna tudi vsa vrata v hiši. Tako moški sploh niso mogli vdreti pri prikletnih vratih. Šele ženske so prišle na pravo misel, da naj razbijejo šipe v oknih, kar so moški storili.

Vdrli so skozi okno v sobo, zgrabili Mirka in ga skušali ukrotiti. Eni so ga zgrabili za roke, drugi za noge. Nada je zmešnjavo izkoristila, se pobrála in se zmuznila iz sobe. Stekla je mimo kuhinje, v kateri sta otroka krčevito jokala, do prikletnih vrat, jih odklenila in z nenadnim občutkom samoočrambe jih je od zunaj za seboj zaklenila in tako v hišo zaprla ne samo Mirka, ampak tudi tiste, ki so ji prišli na pomoč.

Tekla je po ogradu med sadnim drevjem, nato pa je izginila na njive v koruzo, ki ji je segala čez glavo in jo tako skrila. Čeprav ji nihče ni sledil, je tekla, kolikor je mogla. Na koncu njive je bila Kreslinova goščara, ki jo je kupil Mirko, skrčil v njej bezeg, slibovec, lesnike in drugo nadležno grmovje, ki je bilo nekoč prepreženo s kopinoviščem in koprivami. Skrčil je puščavo in v tako pripravljeno zemljo zasadil črno jelšo, ki je spomladi in poleti tako naglo rasla, da bi skoraj lahko videl.

Pritekla je do mirice*, polne rumenih tulpik, šara in drugih vodnih rastlin. Tu je Mirko rad lovil ribe. Njegova prva pot, ko je prihajal iz Iraka domov, ni bila postelja z Nado, kakor so to delali drugi ob svojih ženah in o čemer so v Orlovščku radi šušljali. Za Mirka pa so bile ribe v mirici prvo, vendar pa tudi z njimi ni imel večje sreče. Za ves ta svet, seveda s hišo vred, je bil Mirkov raj, za katerega so mu minevala leta v Iraku. Nada ni med begom niti pomislila na to, da se je zdaj ta svet obema sesul.

Za hip je obstala. Po obrazu jo je skelelo. Z roko si je potegnila po ustnicah. Kri. Po licih kri. Nič ji ni bilo mar, samo da se reši. Tolkel jo je po glavi, jo brcal, strgal je hlačke z nje, ji pljuval med noge, potegnil je z nje bluzo in jo vlačil za dojke. Mrzila ga je. Nikoli ga ni ljubila. Zakaj ga ni še bolj varala.

Zatekla se bo k sestri Sonji in k babici na svoj stari dom, čeprav je bila prepričana, da jo bo Mirko tam najprej iskal. Drugam se ni mogla zateči. Zazdelo se ji je, da v hipu nima na svetu človeka, ki bi ji zdaj dal streho. Čimprej odtod, ker hodijo okrog vode pogosto ljudje. Begala je med jelšami, kjer bi bilo skrivnejše mesto, nato pa je šla spet na polje, hodila med visoko koruzo in se nato plazila po pšenici po štirih proti domu.

* mirica – mrtvi murski rokav s stoječo vodo, berek

Našla je babico in Sonjo v kuhinji. Babica je stala kakor vedno pri štedilniku in nekaj rovala na njem med lonci, Sonja pa je sedela pri mizi in kosila. Pravkar se je vrnila z dela v tovarni. Brž ko je babica zagledala Nado, je vzkliknila:

»Ježuš Križani, vsa si krvava!«

Sonja je dvignila glavo iznad krožnika. Ne samo da je bila krvava, tudi obleka na njej je bila strgana. Nada je bolj kot Sonja pazila na svojo zunanost, zdaj pa visi z nje obleka kakor pri strašilu v dozorevajoči ajdi.

Sonja je skočila pokonci, in čeprav ni vedela, kaj se je z Nado zgodilo, se ji je zdelo, da je treba nekaj ukreniti. Babica je nehala predevati lonce. Tolikokrat so vse tri doživljale udarce, a nikoli še ni bila nobena tako zdelana, kakor je bila Nada. Stiske so jih celo trdneje povezale. In teh ni bilo v življenju malo. Čeprav so bile izpostavljene mrzlim vetrovom, vendar nihče še ni nobene pretepel. Zdaj se je to zgodilo Nadi.

»Skrijte me. Iskat me bo prišel.«

Ujela je svoj obraz v ogledalu, ki je viselo na steni ob kredenci. Sonja je medtem namočila krpo pri pipi nad školjko in jo dala Nadi. Medtem ko si je brisala brado, ustnice in lica in ko si je nato urejala lase, je rekla Sonji:

»Prinesi mi kaj, da se bom preoblekla. Pa hitro, da ne pride prej Mirko.«

Slekla je raztrgano bluzo. Modrček je kar padel z nje.

»Bog Nazarenski, kaj je delal s teboj,« je rekla prepadena babica.

Nada se je obrnila k oknu. Male dojke so ji bile rdeče; ne samo po hrbtu, tudi po trebuhu je bila marogasta. Babici so začele solze polniti oči, pa se je premagovala, da Nade ne bi z jokom še bolj vznemirjala.

»Ni človek, res ni človek. Prava živina je,« je govorila babica in s tem bolj dajala duška* sebi kakor Nadi, saj je ta ni poslušala, ker je pogled kar naprej lepila na cesto, po kateri lahko vsak čas pridivja z avtom Mirko.

Dominkova babica je pred drugo svetovno vojno sama gradila hišo. Njen mož, Matjaž Dominko, je po poroki še toliko uspel, da ji je napravil otroka, Nadino in Sonjino mater. Zadolžil se je z babico za svojo pot v Južno Ameriko in je potem odšel. Nikoli se ni potem babici oglasil vsaj s kako kartico. Nihče ga ni videl ne v Ameriki in ne drugod po svetu. Bilo je, kakor da ga je požrla zemlja.

Babica je seveda morala živeti dalje. Z otrokom. Najprej se je skitala** po tujih hišah v Orlovščaku, ko pa ji je bilo tega trpljenja in sramote dovolj, se je odločila, da si bo zgradila svojo hišico, zidano. Njena odločitev je mejila na dvom, če je sploh pri pravi pameti.

In hišico je po nekaj letih zgradila, ta hišica zdaj stoji. In ta hišica je že marsikaj videla. Videla je, kako je babici zrasla njena hčerka (zapuščina lahkomiselnega moža) v dekle, kako se je potem to dekle poročila in rodila tri otroke: Sonjo, Nado in Daniela. Videla je lahko ta hišica, da razen Daniela niso imele ženske sreče v življenju, ne babica, ne babičina hčerka,

* dušek – pogum

** skitati – potepati se

ne obe njeni vnukinji Sonja in Nada. Zakoni vseh štirih Dominkovih žensk so bili ena sama velika polomija.

Babičina hišica pa je trdno stala in bila zavetje, ki je dajalo tem ženskam občutek prave varnosti. Kaj zato, če je bila tesna, brez kopalnice, brez centralnega ogrevanja. Glavno je bilo, da so se sem zatekle, kadar je bilo hudo. In kam drugam bi se naj zdaj zatekla Nada, če ne domov k babici.

»Bo prišel, gotovo bo prišel,« pravi babica nervozno. Sonja je pomagala Nadi, da se je oblekla v njene starine, babica pa je stopila k oknu.

»Jaz bom pazila na cesto, Nada, ti pa se hitro skrij. Skoči v sobo za omaro ali pa se potegni pod posteljo.«

»Tam jo bo najprej iskal,« je nasprotovala Sonja. »Sploh bo obrnil narobe vso hišo.«

»Pod pod pa ja ne more iti,« ji je oponesla babica. Sonja in Nada sta ugibali, kje bi bilo varnejše, ko babici pride še najbolj primerna misel.

»Pojdi na podstrežje. Potegni se za požarnim zidom v seno nad hlevom. Tam te ne bo iskal. Siroče! Kaj je naredil s teboj!«

Mesto v senu se je zdelo tudi Nadi in Sonji varno. Stekli sta po lesenih stopnicah na podstrežje, ki je bilo prepreženo s tramovi. Opečnato streho so nosile stare, potemnele late, povsod pa so pajki imeli razpete velikanske mreže.

Prodrali sta v temno in smrdečo notranjost, dokler se nista dotipali do požarnega zidu in nato do mesta, kjer se je z leti zid skrhal, kar je babica, kakor vse hibe v hiši, dobro poznala. Ne bi bila hišica tako očuvana, če ne bi bila pozorna na vsako luknjico v strehi, skozi katero bi našla pot škodljiva deževnica.

V senu sta izkopalni rov, v katerega naj bi se Nada potegnila in se zadelala, če bi bila nevarnost. Dokler pa Mirka ne bo, ni treba, da tiči v luknji, ampak lahko posedi v varni razdalji od podstrešnega okna, od koder se vidi na cesto, po kateri bo gotovo privedjal. Še bo imela čas, da se umakne.

Sonja ji je prinesla kosilo. Nada je imela na kolenih pladenj, na njem pa krožnik z juho, krožnik s praženim krompirjem in kosom svinjskega hrbta. Sedela sta vsaka na svojem tramu. Smrad na podstrežju sta poznali iz otroških let, ko so se tu otroci skrivali. Nadi je po prestanem strahu, in ker je največja nevarnost le minila, kosilo teknilo.

»Ne grem več k njemu,« je rekla Sonji in se s tem skušala sama pred seboj nekako sprostiti.

»Kam boš pa šla?«

»K njemu nikoli več.«

»Kaj bo pa z deco?«

»Kako pa naj ležem še kdaj k njemu v posteljo? Kaj je delal z menoj! Davil me je in hodil po meni. Nikdar mu tega ne bom odpustila.«

Tistega, da ji je tudi pljuval med noge, ni povedala. Molčala bo o tem, razen če se bo on hvalil. Osramotil jo je, kakor če bi bila vlačuga.

»Kaj vse se odpušča,« je menila Sonja.

»Odidem. Otroka naj ima. Odšla bom v kraje, kjer me ne bo nihče poznal. Gnusi se mi bolj kakor kdajkoli prej. Ne maram ga več gledati in ne slišati. Še tisti kup mark, ki jih ima in jih moram čuvati, naj jih sam posune*. Zaradi njih sem živela vedno v strahu. Kakšno je to življenje. Otroka bom seveda prišla pogledat, tega mi ne bo mogel prebrani. Ne bosta me pozabila. Razumela me bosta, ko odrasteta. Razumela me bosta.«

Sonja je pustila, naj govori, in čim več bo govorila, tem bolj se bo olahkotila. Čim več bo povedala, tem lažje ji bo. Kar pa bo v resnici storila, ko se bo umirila, bo gotovo nekaj drugega. Prestrašena je in pretepena. Treba bo samo, da mine čas, pa bo seveda rada na marsikaj pozabila.

Nada še ni končala s kosilom, ko se je na cesti pojavil rdeč kadet, ki se je bližal Dominkovi hiši, kakor da bi ga nosil vihar. Zdelo se je, da mu je cesta pretesna in Dominkova dvoriščna vrata preozka.

»Mirko!« je zašepetala Sonja, kakor da bi se bala, da jo Mirko sliši. Zgrabila je pladenj, da so krožniki udarili drug ob drugega, v tem pa je Nada odneslo v notranjost podstrešja. Potegnila se je v seno in se zadelala.

Sonja je pohitela s podstrešja, da je ne bi v prikleti prestregel Mirko. Če jo bo srečal s pladnjem, bo Nada odkril. Če ne drugače, bi Sonjo prisilil, da mu pokaže skrivališče, ker je v svoji grobjanosti vsega zmožen.

Ko je pritekla v kuhinjo, je babica pograbila krožnike in jih pometala v pomivalno korito. Začela je pomivati posodo, Sonja pa je sedla za mizo. Skušali sta zabrisati sledi, da sta kaj v zvezi z njegovim početjem. Kar najbolj ravnodušno sta se skušali pripraviti na njegov prihod. Ne moreta vedeti, kako daleč ga bo zaneslo, saj lahko počne, kar se mu bo zljubilo. Brez moči sta in brez zaščite. Ta nemoč je pri Dominkovih ženskah od nekdanj usodno pričujoča.

Čez nekaj trenutkov je s prikletnimi vrati zaloputnil, da se je hišica stresla. Kakor da bi hotel reči, naj Dominkovšce vedo, da on prihaja. V vrata v kuhinjo je sunil, da so se naglo odprla. Pustil jih je odprta. Obe ženski sta skušali napraviti vtis, da ju je njegovo divjaštvo presenetilo. Molče sta ga gledali.

»Kaj je?« je presekala molk. Po glasu se mu je poznalo, da se ne bo šalil. Babica je nehala pomivati in se je obrnila k njemu.

»Kaj bi rad?« je skušala prikriti strah, se napraviti užaljeno in nevedno. Bila je gospodar pri hiši in se ni nikoli pod svojo streho prepustila tuji volji, čeprav je bila ženska. In prav zato, ker je bila ženska, je Mirko imel občutek, da lahko dela kar hoče, resnično lahko počne, kar hoče.

»Preklete babe, ne delajte se več iz mene norca. Za vso njeno kurbarijo ste ves čas vedeli in me pustili, da sem bil pred svetom norec. Kam sta jo skrili?«

Babica pa skuša obdržati videz, da nič ne veda.

»Ne vem, koga iščeš. Sicer pa ne vpij. Nisi v svoji hiši.«

»Delal bom, kar bom hotel.«

»Ne, ne boš. Tu ne boš,« je z grozečim mirom rekla babica.

* posuniti – požreti, pojediti

»Dokler bo Nada tu skrita, bom delal tu, kar bom hotel. Če bo treba, bosta vedve obe scali kri.«

»Ven se poberi,« je skušala babica, čeprav v svoji nemoči, kljubovati grozljivemu nasilju.

»Nada je vaš rod. Ničvreden, prekleti Dominkov rod.«

»Našega roda ne blati in ne preklinjaj,« je zagrmela babica. »Nada ni hodila za teboj, ti si prišel za njo in si pred njeno materjo, pred mojo *Dominkovo* hčerko klečal in si tako za Nado prosil. Si pozabil? Tu na tem mestu, kjer stojiš, si klečal. Jaz sem bila zraven. In to takrat, ko še enih posranih hlač ne bi imel, če ti jih ne bi kupila strina Treza.

»Tiho,« je zagrmel, a poznalo se mu je po glasu, da ga je v živo zadela.

Sonja je ob junaškem držanju babice prišla k sebi, posebno ker je Mirko popuščal.

»Nihče ne bo pred teboj tiho.«

»Nado skrivata.«

»Šla bom po sosede,« je vztrajala Sonja in vstala. Mirko se je čutil ogroženega. S sosedi ne bi imel rad več posla. Orlovšček je dovolj vznemirljen njemu v škodo. Stopil je prednje. Sonja je bila prepričana, da bi jo zgrabil, če bi hotela iz kuhinje. Rekla mu je:

»Nada lahko pride k nama, kadar hoče. Če nima mesta tam, kjer ga ima pravico imeti, ker si je tisto mesto zaslužila, lahko pride sem domov. Vrata ji bodo vedno odprta.«

»Nobena vrata ji ne bodo odprta razen tistih, ki jih bom jaz odprl. Razbil ti bom gobec in zraven še vso to vajino beračijo.«

»Samo dotakni se česa, pa boš videl,« je bila uporna babica. »Je bič, ki bo usekal po tebi. Ti misliš, da ga ni, pa je. Tvoje marke te pri tem ne bodo ohranile. Ne bodo te zveličale.«

»S svojimi markami bom ves Orlovšček obrnil s strehami navzdol, kaj ne bi te beračije.«

»Poscal se boš, ne obrnil. Zmešanec,« je usekala Sonja.

»Kdo je zmešanec?« Ta žalitev ga je vžgala. Najteže je prenašal, kadar ga je kdo poniževal.

»V miru naju pusti,« je skušala babica s svojo večno mehko ublažiti napetost.

»Ti nisi nič boljša od Nade,« je vpil na Sonjo. »Obe sta kurbi.«

Ob tem pa je babico vžgal. Vzkliknila je in pokazala na vrata:

»Ven, marš ven.«

Sonja je osupnila. Babica še take ni videla. Tudi Mirka je kljub besu njen izbruh presenetil. Vsi so bili navajeni drugačne babice, vedno polne nekake globoke ljubezni do vseh ljudi. Vsako stvar, čeprav je bila še tako ostro naperjena proti njej ali proti njeni družini, je sprejemala z ljubeznijo, ki ni bila samo od Boga (babica je bila namreč pobožna), ampak jo je zajemala iz svojih posebnih odnosov do ljudi. Kadar je bilo treba zaradi krivice kaj potrpeti, je vedno prevladalo v njej staro pravilo, da ljubezen rodi ljubezen, sovraštvo pa sovraštvo. Po tem pravilu se je nezaščitena sama navadila podobno ravnati in nazadnje ji ni bilo nikoli žal. Rada je pripove-

dovala o Fafleku, ki je takoj po drugi svetovni vojni imel v oblasti Orlovšček, ki je kvalificiral po svoje zemljo zaradi odmere davka in ki je, bogve zakaj, sovražil babico, takrat še mlado, samo, s šoloobveznim otrokom, poznejšo mamo Nade in Sonje. Faflek ji je nalagal zanjo visoke dajatve v hrani; zaseke je morala dati nekaj kil iz čebra, vso zemljico ji je ocenil za prvi razred, zahteval je gudeka iz svinjaka, in kar je bilo najhujše, tudi velikanski jagnjed v babičini šumici, ki ga je nameravala dati razžagati za trame, saj je takrat še zidala. Na občini je zlahka preprosila mladega uradnika, da ji je jagnjed pustil, a Faflek, bog mu daj večni mir, se je zaklel, da ga bo babica morala dati; vendar ni uspel. Potem je s še večjim srdom kalil njeno življenje. Spominja se tistih časov, kako sta rada prišla mimo učitelj in učiteljica s svojima otrokoma in sta se pred nastajajočo hišico ustavljala. Sploh nista mogla verjeti, kaj vse babica zmore. Rada sta govorila, babico hvalila in jo občudovala in ob tem je imel učitelj vedno svetle oči.

Fafleka pa se je bala, saj jo je imel v rokah v imenu razdejjane države, zato se mu upirati ni mogla in se ni upala. Bil je Faflek sam revež s cimprano hišo in imel je kopico otrok. Ni bila sama, ki jo je sovražil in trafil s svojo močno oblastniško roko. Babico je njegovo vztrajno sovraštvo strahotno zadelo. Faflek, sam siromak, drugih siromakov ni maral. Med vsemi (o tem je bila babica prepričana) pa je najbolj boleče sekal po njej, ki je bila na svetu resnično sama. Kljub temu je bila polna volje, da se pobere. O njem ni nikoli govorila z mržnjo, ko je vnukicama pripovedovala o Fafleku. Pripovedi ni nikoli končala, da ne bi dodala: Bog mu daj večni mir. Faflek je že dolgo med pokojnimi.

Pripovedujem o tem, ker je Sonja zdaj samo gledala, odkod je babica vzela toliko odločnosti zoper Mirka. Torej njena hišica le ni priplavala kar sama od nekod in ni zrasla samo z nekako slepo ljubeznijo do ljudi. Nekje na dnu je babica skrivala veliko odločnost. Zaradi njenega izbruha je Mirko za las popustil. Rekel ji je:

»Prej bom preiskal hišo. Vidve pa se ne premaknita.«

Sonjo in babico je prevzel strah, saj si nista mogli predstavljati, kaj bo napravil z Nado, če jo najde. Divje je preletel kuhinjo. Pokleknil je z eno nogo na tla in pogledal pod kavč. Nato je šel iz kuhinje, zaprl vrata za seboj in jih zaklenil.

Iskanje je nadaljeval v sobi. Odprl je omari, pogledal pod postelje, razkopal je posteljnino. Nato je pretaknil shrambo. Celo v zmrzovalno kad je pogledal. Šel je dol v temačno pivnico, pogledal pod gantare, na katerih so bili sodi, nato je šel v hlev, v katerem je bila ena krava s teličkom, nato v svinjake, potem na gumno in še v parmo, kjer je prehodil spravljen slamo.

Medtem ko je blodil okrog, je Sonja hotela skočiti skozi okno in poklicati sosede. Babica pa ji ni pustila.

»Ne dajmo se ljudem bolj v zobe, kakor smo že. Zaradi tega norca bodo s prstom kazali za nami.«

Dokler je Mirko stikal zunaj, ni bilo nevarnosti, da jo najde. A ko sta

ga slišali, da se je vrnil v priklet in je šel po lesenih stopnicah na podstrešje, sta od strahu trepetali.

»Marija, mati božja, prosí za nas pri Bogu,« je vzdihnila babica. S težavo je odstopicala od štedilnika do mize in sedla. Od strahu ni mogla več stati. Sonja je prebledela. Stopila je k vratom in prisluhnila.

»Ne bo je našel,« je skušala pomiriti babico, čeprav v tako tolažbo niti sama ni verjela. Na stropu so se slišali njegovi koraki. Najbrž je natanko preiskoval, ker ga ni bilo dolgo nazaj. Ko je prišel, je odklenil vrata in jih držal odprta.

»Naj pride domov! Svoje je dobila. Rudija Jaklina pa še čaka obračun.«

Ali je popustil? Vedno se je rad zaganjal. Nada naj se vrne?

Zaloputnil je s kuhinjskimi vrati, nato s prikletnimi, kadet na dvorišču je zahrumel in nato se je hiša pogreznila v molk. Sonja in babica sta si oddahnili. Popustilo je v njima; takega strahu v življenju še nista prestali.

Vseh dogodkov, ki so se tako nenadoma in naglo zvrstili in prinesli toliko hudega, nista mogla razumeti šestletni Kreslinov Bojan in štiriletna Angelca. Ajtek še ni nikoli tepel mame in mama še ni nikoli klicala na pomoč. Nikoli niso ljudje razbili šip in vdrli v njihovo hišo. Najhujše pa je bilo, da je mama zbežala in je ni več domov.

Šla sta na dvorišče. Najprej je mamo klical Bojan, za njim pa je Angelca ponavljala:

»Mama, kje si? Pridi domov, mama! Vrni se!«

Od časa do časa sta med klicanjem utihnili, če bi se le oglasila. Vedno bolj nestrpno sta jo klicala. Nekaj ju je gnalo, da sta šla na cesto. Šla sta pri hišah od enih dvoriščnih vrat do drugih. Ljudje so ju tolažili, kakor so pač vedeli. Otroka pa naprej po vasi, dokler nista prišla do hiše Hozjanove strine Treze. Strini je mama s traktorjem obdelovala njive in k njej sta hodila tudi po mleko, ker Kreslinovi niso imeli dojnic. Tudi pri strini sta se ustavila in klicala na dvorišče:

»Strina, je mama pri vas? Nekam je zbežala.«

Strina je prišla iz hiše in ju zagledala pri zaprtih vratih, kako rineta noska skozi železne palice.

»Kaj bi rada? Zakaj ne gresta skozi dverice?«

»Iščeva mamo,« je rekel Bojan, Angelca pa za njim:

»Iščeva mamo.«

»Mame ni,« je rekel Bojan. Angelca pa za njim:

»Mame ni.«

Strina ju je nekaj trenutkov samo gledala. Za ves plajs* je vedela, saj se je v hipu razneslo po Orlovščku, kaj se je pri Kreslinovih zgodilo. Tudi to je vedela, da je Nada zbežala in se nekje skriva.

Šla je k njima, prijela vsakega za roko in šla z njima domov h Kreslinovim. Utihnili sta, ker sta bila prepričana, da bo strina mamo našla. Tudi potolažila ju je:

* plajs – hrup.

»Ne jokajta! Spet bo vse dobro. Mama bo prišla, nič se ne bojta.«

Potolažila ju je, sama pa v to ni verjela, saj se lahko zgodi, da jo bo Mirko ubil, kakor je obljubil in kakor je malo prej poskušal. S strahom je celo čakala, da se bodo vsak čas lahko zganili zvonovi. Ko so se oglasili izven časa, ko so zvonili poldan ali zdravomarijo ali so vabili k maši ali večernicam, jo je stisnilo pri srcu, ker je bil to znak, da se je spet kdo moral umakniti v večnost. Čimveč si je Hozjanova strina nabrala let, tembolj se je bala glasu zvonov. Komu drugemu bi v tem času zazvonili, če ne Nadi ali Jaklinovemu Rudiju. Sirote male sta kot dva mala piščanca brez koklje. Nič še ne razumeta, kaj napravi lahko nerazumno sovraštvo.

Sklenila je, da bo Mirka poskušala spraviti k pameti. Treza je bila sestra pokojnega Mirkovega očeta, velikega rogljača. Mirku si je upala vse povedati. To bo zdaj storila zato, ker je Nado imela rada kot lastnega otroka. Nadi ni bilo namreč nikoli odveč, da je sedla na traktor in strini, ki je bila tudi že vdova in je imela svoje otroke raztepene od Nemčije do Kanade, zorala, posejala, pripeljala k hiši, karkoli je bilo treba. Še dete lahko razume, kaj to pomeni za starico. Življenje.

Zato je imela vzrok, da se je pripravila na spopad z Mirkom. Tudi z železnimi grabljami, lesenih tako najbrž nimajo pri hiši, ga bo tresnila po glavi. Čeprav se ga je strina le nekoliko bala, ker je bil Mirko kot njegov oče nagle in divje jeze, je vendar nosila pokonci glavo. Otroka je za roko pripeljala domov na dvorišče. V tem hipu se je Mirko pripeljal od Dominikovih, kjer je pretresel hišo. Zavil je s ceste, na dvorišču se je z avtom naglo ustavil, in ker je imel šipo na vratih spuščeno, ga je strina že v avtu lahko prišla. Ves Orlovšček ve, kaj se dogaja in naj zdaj sliši še njo. Tudi ji je bilo vseeno, če skoči iz avta in dalje nori.

»Na, tu imaš otroka. Ne vidiš, kaj počneš?«

»Kurva je,« je bruhalo iz Mirka. Ni se premaknil s sedeža.

»A tako, kurva? Ti pa si v Iraku angel?«

Umolknil je. Strmel je v ograd mimo novega hleva, ki ga je v glavnem gradila Nada sama. Z očmi ni trenil. Strina je znala prekleto zadeti. Postaviti se je znala za to, kar je hotela doseči. Tudi ona ima Kreslinovo kri, če jo ima Mirko! Z njo se ne bo igral. Dominkove ženske lahko ponižuje, nje ne bo. V hipu je videla, da je toliko zlomljen, da se ga ni treba bati. Kreslinovo naravo je poznala.

»Ti si več kriv, kakor je ona. Puščaš jo toliko let doma, da lahko grabiš marke. Kaj ti pomaga, da jih imaš polne čobe*. Tudi jaz bi šla s kakim, če bi bila mlada in lepa, kakor je Nada. Bi šla. Ti misliš, da je Irak vse. O, če bi le Bog dal, da bi vas vse skupaj tisti sakramenski puščavski pesek zakopal. Bil bi mir in ne bi hodili domov, da bi žene in otroke mučili. Vidiš, kakšna sta Bojan in Angelca. Se ti ne smilita? Pozabljaš, da otroci niso nič krivi.«

»Kje je mama?« se je oglasila Angelca in ni spustila strinine roke. Bojan se je bal kaj reči, ker je videl, da je ajtek jezen.

* Čobe – usta.

»No, slišiš? Povej otrokoma, kje je mama. Ti zdaj kaj pomaga ta tvoj sakrabski grad?«

Strini se je posrečilo, da mu je prala glavo.

»Ne maram tega poslušati,« je dejal nejevoljno, že kar grozeče. Saj ga je z 'gradom' dregnila. Hiša je bila njegov ponos, smisel njegovega življenja. Bila je dvonadstropna, edina v Orlovščku dvonadstropna, z dvema kopalnicama, v katerih sta umivalni školjki na visokih porcelanastih podstavkih, tla po hodnikih so pokrita z uvoženimi kahlicami z modernimi rožastimi vzorci, po vseh sobah so preproge ali tapison, dve dnevni sobi, barvni televizor, štirje balkoni, on sedi v novem kadetu, na gumnu z visoko streho je največji traktor v Orlovščku, in če je vse to grad, naj bo grad; če je strina desetkrat strina, sponašala mu tega ne bo. Za jezik jo bo prijel in ji ga bo iztrgal, če ga ne bo nehala zajebavati. On s tem gradom živi noč in dan, mesece in leta. Kristus, kdo si upa kaj reči. Ali mu naj bo zaradi vsega tega žal, ali se naj nazadanje gradu sramuje?

Kljub njegovi jezi strina ni popustila, čeprav je čutila, da ne sme preveč napenjati. Rekla mu je mehkeje, da bi se laže pogovarjala:

»Mislim, da bi bilo zate bolje, če bi si rit še vedno pral v škafu, ne pa, da se s tem napihuješ. Tako, jaz sem ti svoje povedala. Sestra sem tvojemu očetu, in odkar tvoja mati ne živi, sem ti jaz druga mati, zato ti imam pravico povedati resnico. Bom otrokom jaz kaj kuhala?«

»Ne, bom že jaz.«

»Mama bo kuhala,« se je oglasila Angelca.

»Tiho,« se je zadril Mirko.

»No, vidiš, kaj delaš. Mene bi bilo sram pred deco,« je strina končala in odšla.